Ulosottolaitos
Utsökningsverket

Valtakunnanvoudin kanslia

6.2.2023

**O 57/2022 vp**

**Eduskunnan lakivaliokunnalle**

Pyydettynä lausuntonaan ulosoton rakenneuudistuksesta Ulosottolaitos kunnioittaen esittää seuraavaa.

**Yleistä**

Ulosoton rakenneuudistukseen liittyneiden, hallituksen esitykseen sisältyneiden säädösehdotusten ollessa eduskuntakäsittelyssä silloinen Valtakunnanvoudinvirasto ehdotti, että uudistuksen toimivuutta ja onnistumista tarkasteltaisiin myöhemmin eduskunnankin toimesta. Kysymyksessä oli varsin laaja ulosottotoimen uudistus, joka oli kohdannut myös merkittävää kritiikkiä virkamiesjärjestöjen ja eräiden asiantuntijoiden taholta. Eduskunta edellyttikin hallituksen tarkoin seuraavan asiaa ja antavan lakivaliokunnalle selvityksen uudistuksen vaikutuksista vuoden 2022 loppuun mennessä.

Ulosottolaitos pitää edelleen perusteltuna ja tarpeellisena tätä tarkastelua. Säädösmuutosten vaikutusten jälkikäteisarviointi ja toiminnallisten ja rakenteellisten uudistusten toteutumisen seuranta on tärkeää. Niitten perusteella voidaan tehdä linjauksia tulevaisuuden kehittämistarpeita tarkasteltaessa.

**Selvityksen kokoaminen, tarkastelun ajankohta ja muu selvitystoiminta**

Ulosottolaitoksen tulostavoitteisiin vuonna 2022 kuului laatia oikeusministeriölle laitoksen oma selvitys rakenneuudistuksesta. Tämä työ tehtiin Ulosottolaitoksen laatuhankkeen osana, jossa selvityksestä vastasi hankkeen Seuranta ja johtaminen -työryhmä. Työryhmässä oli myös oikeusministeriön ja ulosoton eri henkilöstöryhmien edustus. Työryhmän esitys oli yksimielinen. Sen pohjalta Ulosottolaitos jätti selvityksensä oikeusministeriölle.

Rakenneuudistuksen voimaantulo siirtyi pariinkin otteeseen sen toimeenpanoon liittyvien seikkojen, lähinnä hallituksen sisäisten keskustelujen aiheuttaman asetusten viipymisen takia. Rakenneuudistus tuli voimaan 1.12.2020, joten uudistusten vaikutusten tarkastelujakso jäi aiemmin suunniteltua lyhyemmäksi. Kun tuohon ajanjaksoon vielä sattui Covid 19 -pandemia, sen aiheuttamat poikkeusolot ja työn muuttuminen pitkälti etätyöksi, tarkastelujakso muodostui varsin erilaiseksi kuin oli arvioitu. Tästä huolimatta uudistuksen vaikutuksista on saatu kerätyksi paljon tietoa.

Nyt puheena olevan selvityksen lisäksi on Ulosottolaitoksen osalta toteutettu lukuisia muita toiminnan tarkastuksia. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies ja Valtontalouden tarkastusvirasto ovat tarkastaneet Ulosottolaitosta, edellä mainittu nimenomaan rakenneuudistuksen näkökulmasta. Rakenneuudistuksen johdosta valtiovarainministeriön teettämä virastoarviointi on käynnissä. Yhtymäkohtia rakenneuudistukseen on myös valtioneuvoston selonteolla oikeudenhoidosta.

**Selvityksen sisältö**

Kun selvitys on Ulosottolaitoksen vastikään antama, ei sen yksityiskohtaista toistamista tässä yhteydessä pidetä tarpeellisena. Yleisenä huomiona selvityksestä voidaan todeta, että se on laadittu ja arviot lausuttu varovaisesti ja kriittisesti silloinkin, kun uudistuksen vaikutukset näyttäytyvät jo varsin positiivisina.

Kokoavana näkemyksenä voidaan vielä todeta, että uudistuksen työläimmät osa-alueet ovat olleet henkilöstön rekrytointiin liittyvät kysymykset, palkkausratkaisut ja työnkulkuun liittyvät kehittämistoimet sekä työssä jaksamiseen ja työhyvinvointiin liittyvät kysymykset. Uuden henkilöstön rekrytoiminen ja henkilöstön sisäisen liikkuvuuden aiheuttama lisärekrytointityö ovat merkinneet satojen virkojen täyttämistä. Tältä osin on päästy pahimman vaiheen yli. Palkkauskysymyksissä kahdelle toimitusmiesryhmälle on saatu tarkentava virkaehtosopimus, kihlakunnanvoutien osalta se vielä puuttuu. Työnkulkuun (muun muassa täytäntööpanon jakamiseen) liittyvät ongelmat on suureksi osaksi saatu ratkaistuiksi. Asianosaisten asema ja oikeusturva ovat vähintään yhtä hyvällä tasolla kuin ennenkin. Perimistulos on parantunut merkittävästi: euromääräinen perismitulos on kohonnut vuositasolla yli 80 miljoonaa euroa ollen vuonna 2022 1,264 miljardia euroa. Täytäntöönpanon jakaminen on mahdollistanut työn kohdistamisen sinne, missä sitä eniten tarvitaan. Tietotekniikka ja sähköinen asiointi toimivat hyvin. Uudistus on tuonut veronmaksajille huomattavan säästön, noin 200 henkilötyövuoden vähennyksen, kuten tavoitteena olikin. Työhyvinvointi on kuitenkin kärsinyt uudistuksen aiheuttamasta epävarmuudesta työnkuluissa ja uuden opettelusta, epävarmuudesta työn pysyvyyden ja palkkauksen suhteen ja myös pandemian aiheuttamista poikkeusoloista ja etätyön tuomasta työyhteisön pirstaloitumisesta. Ongelmien lievittämiseen ja ratkaisemiseen on panostettu paljon ja viimeaikaiset tunnusluvut näyttävät tilanteen olevan vähitellen paranemassa.

**Ulosottolaitoksen talouden ja tulevaisuuden näkymät**

Kuten valtioneuvoston selonteossa oikeudenhoidosta ja oikeusministeriön vastauksessa selvityspyyntöön on todettu, Ulosottolaitos on tällä hetkellä selkeästi aliresurssoitu. Siirtyviä määrärahoja käytetään niin kauan kuin niitä on, ja tulevat lisäleikkaukset toteutuessaan pakottavat Ulosottolaitoksen mittaviin irtisanomisiin. Arvioitu henkilöstön vähennystarve on noin 120 virkaa, joka pääosin on toteutettava irtisanomisin, koska luonnollista poistumaa ei riittävästi ehditä hyödyntämään. Tästä kärsisi niin oikeudenhoito kuin valtion fiskaaliset edutkin. Valtioneuvoston selonteossa arvioitu resurssitarve on minimitaso, jolla toiminta voisi pyöriä. Rakenneuudistuksen mahdollistama toiminnan edelleen kehittäminen ja parantaminen vaatisi suurempiakin panostuksia, esimerkiksi kihlakunnanvoutireurssiin ja muuhunkin toimitusmiesresurssiin, joilla epäilemättä saataisiin vielä parempia tuloksia aikaiseksi.

Rakenneuudistuksen jälkeen Ulosottolaitos on organisoitu tavalla, joka antaa hyvät mahdollisuudet toimintojen edelleen kehittämiselle. Ulosotto hoitaa hyvin tehtäväkenttänsä ennakollisesta talousneuvonnasta eri täytäntöönpanotoimiin ja kansainvälisten ratkaisujen ja pakotteiden toimeenpanoon.

Ulosottolaitos on kustannustehokas ja asiantunteva oikeusviranomainen, jolle sopivin oikeusturvajärjestelyin voidaan harkita muitakin lisätehtäviä erityisesti riidattomissa asioissa. Ulosottoperusteen syntytapa ja velkajärjestelyn toteuttaminen voisivat olla selvityksen kohteina. Kehitystoimenpiteillä näissä asioissa voisi olla myös asianosaisten kulurasitusta ja valtion menoja hillitsevää vaikutusta.

Juhani Toukola
valtakunnanvouti